

УДК 811.81'42:070

DOI: [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.2\(39\).118615](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2017.2(39).118615)

П'єцух О.І.

кандидат філологічних наук, старший викладач,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ТАКТИКА ІРОНІЗУВАННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ У СПОЛУЧЕНОМУ КОРОЛІВСТВІ

Статтю присвячено дослідженню специфіки реалізації тактики іронізування під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. Детально розглянуто комунікативні ходи, а також специфічні мовні та стилістичні засоби, якими оперують учасники дебатів для успішності втілення тактики іронізування під час засідань Палати Громад британського парламенту у період пост-Тетчеризму.

Ключові слова: парламентські дебати, іронія, стратегія, тактика, комунікативний хід, мовленнєвий акт.

П'єцух О.И. Тактика иронизирования в политическом дискурсе парламентских дебатов в Соединенном Королевстве. В статье рассмотрены особенности воплощения тактики иронизирования при проведении парламентских дебатов в Соединенном Королевстве Великобритании и Северной Ирландии. Детально рассмотрены коммуникативные ходы, а также специфические языковые и стилистические средства, которыми оперируют участники дебатов для успешного воплощения этой тактики во время заседаний Палаты Общин британского парламента в период пост-Тетчеризма.

Ключевые слова: парламентские дебаты, ирония, стратегия, тактика, коммуникативный ход, речевой акт.

Pjetsukh O.I. Irony tactics realization in the political discourse of the UK parliamentary debates. This article concentrates on the peculiarities of the irony tactics realization in the UK parliamentary debates. Political discourse of the parliamentary debates is a communicative situation that involves interaction between the participants of the political communication. It is characterized by the constant interchange of information messages to discredit opponents in the debated. The paper defines such linguistic phenomena as irony and its specific type, as well as communicative strategy and tactics stipulating its realization as well as the correlation between these linguistic notions. The paper analyses specific language means such as intensifying evaluative, expressive and emotive language units expressing negative attitude towards the opponents in the political communication, idioms etc. Here the stylistic means used by the debates' participants to discredit opponents during the meetings of the UK House of Commons in the post-Thatcher period are also represented. These stylistic means include antithesis, aposiopesis and parallelism that help to give additional positive connotation to the communicants' interactions. It also specifies the speech acts and communicative moves involved in expressing critical opinions between the opponents of the political communication aimed at ruining their image in the eyes of the potential electorate.

Key words: parliamentary debates, irony, strategy, tactics, communicative move, speech act.

Політичний дискурс парламентських дебатів розглядається як комунікативна подія [10] або ситуація [4], яка передбачає інформаційний взаємообмін між учасниками політичної комунікації. Зазвичай інформативність політичного дискурсу визначається в межах опозицій

«інформативність – фатика» або «раціональність – ірраціональність» і з огляду на це політичний дискурс націлений не на опис об'єктивної реальності, а на здійснення впливу, спонукання, стимулювання адресата [8, 51], що зумовлює комунікативність цього типу дискурсу. Серед стилістичних засобів та прийомів, які обумовлюють ефективність комунікативної взаємодії та підвищення чи пониження обличчя партнерів по комунікації, одним із найбільш виразних та дієвих виступає іронія.

Різноаспектність втілення іронії в комунікації, її роль у встановленні та підтриманні взаємодії між комунікантами розглядають у своїх працях такі науковці як Р. Барт, Д. Вілсон, Р. Гіббс, Ж. Дерріда, Д. Кауфер, Д. Спербер, К. Шеллі, М. Епштейн та ін. Притаманні іронічним висловленням естетичні та комічні особливості, а також їхню функціональну специфіку представлено у дослідженнях М. Бахтіна, Н. Берковського, М. Каганова, В. Проппа та ін. Проте незважаючи на значну кількість наукових робіт, комплексний аналіз комунікативних ходів, мовленнєвих актів та стилістичних засобів реалізації тактики іронізування в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві ще не був предметом дослідження, що й обумовлює новизну здійсненого нами дослідження, актуальність якого визначена підвищеною увагою сучасних лінгвістичних студій до специфіки встановлення конфліктної взаємодії між партнерами по комунікації.

Мета статті полягає у дослідженні реалізації тактики іронізування в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії. До **завдань статті** належать визначення чинників і механізмів, а також детальний розгляд комунікативних ходів та мовленнєвих актів і аналіз мовних засобів, які сприяють втіленню тактики іронізування в політичному дискурсі парламентських дебатів у Сполученому Королівстві.

Іронія як стилістична фігура ґрунтується на вживанні слів і висловлень у протилежному щодо буквального змісті, на приховуванні за удавано серйозними речами комічного, за позитивною оцінкою негативної. Метою іронії є глузування, висміювання [5, 218]. Іронія має чітку суб'єктно-об'єктну структуру: суб'єкт, який іронізує – об'єкт як жертва іронії [12, 147]. Іронія характеризується багатогранністю, багатоаспектністю, при цьому головне місце займає комунікативний аспект [11, 8]. На думку деяких науковців, буквально сприйняття цієї стилістичної фігури призводить до комунікативної невдачі [2, 7].

Однією із форм іронізування є так звана «чорна іронія», що на думку К. Бредемайера, є мистецтвом управління словами із використанням усього калейдоскопу можливостей мови і комуніканта. Така іронія спрямована на маніпулювання усіма риторичними прийомами і засобами для регулювання комунікації й її направлення в необхідне конструктивне русло завдяки підведенню партнерів по комунікації та інших адресатів до потрібного висновку, результату [1, 27]. Використання різноманітних мовних засобів у політичному дискурсі парламентських дебатів сприяє успішності досягнення комунікативної мети, що реалізується використанням мовленнєвих стратегій і тактик. Стратегію розглядають як «когнітивний загальний план,

або «вектор», мовленнєвої поведінки» [3, 14; 6, 6]. На відміну від стратегії як загальної канви комунікативної поведінки, мовленнєва тактика є сукупністю практичних ходів у реальному процесі комунікативної взаємодії [7, 42].

Для політичного дискурсу парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії характерним є постійне оперування стратегією дискредитації опонентів у політичній комунікації. Ця стратегія сприяє руйнуванню іміджу опонентів у політичній комунікації за рахунок посилено негативно конотованої вербальної агресії, вона слугує дієвим інструментом формування іміджу політичних діячів, оскільки виявляє усі слабкі сторони, недоліки, провали та помилки у діяльності опонентів, що сприяє покращенню іміджу обвинувачів. Для досягнення комунікативної мети учасники послуговуються різноманітними тактиками, які втілюють стратегію дискредитації опонентів, серед яких тактика іронізування є однією із базових.

Тактика іронізування пов'язана із перебільшено гострим глузуванням і висміюванням опонентів по комунікації, спрямованими на приниження їхнього іміджу.

Приміром, напередодні виборів до парламенту, які провокують гостру передвиборчу боротьбу, опоненти намагаються максимально негативно представити один одного під час дебатів. Так, доповідач, який належить до Консервативної партії, представляє іронічні зауваження щодо некомпетентності, непрофесійності представників від Лейбористської партії:

Prime minister: A *The fact is, has he got a reformed plan for the NHS? No. B* *Has he got a police reform plan? No. C* *Has he got a plan to count the deficit? No. D* *The foreign secretary has just said this: The left is losing elections on an unprecedented scale because it has lost control of the political agenda, it's losing key arguments and it has a deficit in the ideas. E* *That's what he has said and he is absolutely right!* (HC Deb 8 Apr 2016 : Column 870)

Комунікативні ходи А – С містять квеситиви, репрезентовані у формі питально-окличних речень. Ці ходи комуніканта представляють собою своєрідну мовну гру, виявлену у вигляді почергового запитання і відповіді на нього, що посилює іронічність висловлень. Відповідно, доповідач продукує запитання, які містять імпліцитно виражену негативну оцінку роботи Лейбористів. При цьому він одразу пропонує заперечну відповідь щодо неготовності Лейбористів до реформування системи охорони здоров'я і правоохоронних органів, а також зменшення дефіциту бюджету. Далі в ході D комунікант використовує тактику посилення на авторитети, вводячи пряме цитування слів міністра закордонних справ, що підкріплює іронізування опонентів. У цій цитаті містяться оцінно-емотивні і експресивні лексеми, які інтенсифікують висміювання опонента. Комунікант наголошує на програші Лейбористів у парламентських перегонах, посилюючи їхній масштаб виразом *on unprecedented scale (if you describe something as unprecedented, you are emphasizing that it is very great in quality, amount, or scale [14])*, застосовуючи гіперболу про втрату опонентами контролю над політичною програмою та їхню нездатність підібрати ключові аргументи. Тут також наявна

метафорична репрезентація *a deficit in the ideas*, утворена запозиченням знаків із фінансової сфери до політичної, оскільки відсутність політичних ідей прирівнюють до їхнього дефіциту. Завершуючий комунікативний хід Е містить висновок щодо повної згоди комунікантом із процитованими словами, які репрезентують яскраво виражені висміювання, виражені мовленнєвим актом констативу, значення якого посилюється прислівником *absolutely*.

У новосформованому парламенті відбувається постійне протистояння між Офіційним урядом та Опозицією, під час якого партнери по комунікації обмінюються іронічними висловлюваннями. Лідер Опозиційного уряду у відповідь на репліку прем'єр-міністра іронізує про здатність Консерваторів виконати обіцянки змінити тарифну систему:

The Prime Minister: *There is a real problem here that is worth looking at: last year, there were more than 400 tariffs. That is completely baffling for customers and although encouraging people to switch can help make a difference, we need to go further and we need to use the law. I am in no doubt that we are on the side of people who work hard, pay their bills and want a better deal.*

Edward Miliband: **A** *The only people who were baffled last week were all the Prime Minister's Ministers, who did not know anything about his announcement.* **B** *Last week, it was a gilt-edged guarantee from the Prime Minister.* **C** *Of course, now we have read the small print it has totally unravelled—another dodgy offer from this Prime Minister.* **D** *Why cannot he admit the truth just for once?* **E** *He does not do the detail, he made up the policy and he got caught out* (24 Oct 2012: Column 912).

В ініціальному комунікативному ході А, який одночасно виконує функцію фокусивного ходу, адресант використовує повтор лексеми *baffle*, що належить попередньому доповідачу, для підкреслення іронічності своєї репліки. Мовна гра заснована на перекрученому використанні лексеми *baffle* (*totally bewilder or perplex* [9]) в іншому контекстуальному оточенні, що переводить фокус уваги з проблем електорату на приниження опонента. Таке представлення його обіцянки в невігідному світлі слугує зниженню його статусу обличчя. При цьому комунікант також принижує статус обличчя й інших представників Консервативної партії, яких обвинувачують у незлагодженості дій та необізнаності. Наступний продовжувальний комунікативний хід В містить підвищено експресивний складений прикметник *gilt-edged* у значенні “*of the best quality or rating*” [13] для характеристики обіцянок від прем'єр-міністра. Проте наступний хід С яскраво демонструє іронічність такої позитивної оцінки, оскільки у ньому за допомогою наявної антитези створюється контраст із попередньою реплікою: прикметник *dodgy* має негативний відтінок значення “*not sound, good or reliable*” [13]. Комунікативний хід D, репрезентований мовленнєвим актом квеситиву, містить неприховане глузування та критику діяльності опонента у парламентських дебатах. В останньому комунікативному ході Е адресант остаточно принижує статус обличчя опонента, стверджуючи про його некомпетентність, яку було виявлено, що повністю руйнує імідж професійного компетентного урядовця.

Постійна боротьба між лідерами Офіційного уряду та Опозиції окрім взаємних нападок і глузувань передбачає залучення до дискусії й інших учасників дебатів, які також стають об'єктами іронізування. Так, обговорення проблемних питань фінансової сфери зачіпають інтереси Канцлера казначейства (*Chancellor of the Exchequer*):

Edward Miliband: *A Even the Prime Minister is taking his habit of not answering questions to a new level. B I asked him a question—[Interruption.] C If he wants to swap places, I am very happy to do so. D I asked him a question about the railways. [Interruption.] E The Chancellor is shouting from a sedentary position, but it is not the ticket that needs upgrading; in my view, it is the Chancellor of the Exchequer. F The mishandling of this process has cost taxpayers up to £100 million, so which of the Prime Minister's former Transport Ministers who oversaw the bidding is responsible for this multi-million pound fiasco?* (HC Deb 14 Sep : Column 1067)

Ініціальним комунікативним ходом А доповідач від Опозиції розпочинає агресивну критику свого партнера по комунікації – лідера Консерваторів. Мовленнєвий акт ефективно слугує висловленню осуду щодо завуальованості та уникання прямої відповіді у репліці опонента. Наступний фокусивний хід В містить мовленнєвий акт констативу та становить собою незавершену думку, виражену стилістичною фігурою апосіопезисом. Висловлення є навмисно незавершеним з метою імпліцитного натяку на відсутність конкретної відповіді на своє запитання та привертання уваги до цього факту завдяки паузації в репліці. Комунікативний хід С продовжує демонстрацію висміювання опонента: умовним реченням комунікант висловлює згоду помінятися місцями із партнером по комунікації, тобто натякає на некомпетентність діючого уряду та готовність змінити його. Далі адресант у продовжувальному комунікативному ході D знову повертається до вищезгаданого запитання. Синтаксична структура цього запитання ґрунтується на структурно-синтаксичній фігурі паралелізму як тотожності синтаксичної будови, модальності й інтонування початку двох речень *I asked him a question*, проте у цьому випадку речення є завершеним та конкретизує запит інформації. Комунікативний хід Е є модифікатором значення головного ходу, оскільки переносить критичне обвинувачення від прем'єр-міністра до його урядовців. Тут експресивність іронічності підкреслюється мовною грою, оскільки доповідач використовує протиставлення, що змінити потрібно не білети на більш комфортні підвищеного класу, а Канцлера казначейства, висловлюючи свою думку про його некомпетентність мовленнєвим актом вердиктиву. Завершуючий комунікативний хід F містить пояснення щодо помилок урядовця, виражене лексемою *mishandling* (*managing or dealing with something wrongly or ineffectively* [14]), що інтенсифікує негативну конотацію висловлення, а також квантитативними аргументами *£100 million*, які підкріплюють правдивість обвинувачення та гіперболізованою експресивною метафорою *multi-million pound fiasco* (*a complete failure, especially a ludicrous or humiliating one* [14]), що наголошує на цілковитому провалі у вирішенні існуючої проблеми.

Політичний дискурс парламентських дебатів у Сполученому Королівстві

Великої Британії та Північної Ірландії характеризується конфліктною комунікативною взаємодією між комунікантами. Така взаємодія ґрунтується, зокрема, на ефективній реалізації тактики іронізування, що передбачає перебільшено гостре глузування і висміюванням об'єкту, який є жертвою іронії завдяки використанню суб'єктом, який іронізує, влучних мовних та стилістичних засобів. Ця тактика спрямована на значне погіршення іміджу політичних опонентів під час дебатів. Перспективою подальших досліджень є детальний розгляд інших тактик, які втілюють стратегію дискредитації опонента під час проведення парламентських дебатів у Сполученому Королівстві Великої Британії та Північної Ірландії.

Список літератури

1. Бредемайер, К. Черная риторика : Власть и магия слова / К. Бредемайер. — М. : Альпина Паблишер, 2010. — 224 с.
2. Ермакова О.П. Ирония и ее роль в жизни языка : учебное пособие / О.П. Ермакова. — М. : ФЛИНТА, 2017. — 190 с.
3. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. — М. : Едиториал УРСС, 2003. — 284 с.
4. Кибрик А. Дискурс // А. Кибрик, П. Паршин [Электронный ресурс]. — Режим доступа : // www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/
5. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. — Полтава : Довкілля-К, 2010. — 844 с.
6. Сковородников А. П. О необходимости разграничения понятий «риторический прием», «стилистическая фигура», «речевая тактика», «речевой жанр» / А.П. Сковородников // Риторика↔Лингвистика: сб. статей. — Смоленск : СГПУ. — 2004. — Вып. 5. — С. 5–11.
7. Черногрудова Е.П. Основы речевой коммуникации : учебное пособие [Текст] / Е.П. Черногрудова. — М. : Изд-во «Экзамен», 2008. — 126 с.
8. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е. И. Шейгал. — М. — Волгоград : Перемена, 2000. — 367 с.
9. Cambridge Dictionaries [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dictionary.cambridge.org/ru/>
10. Dijk, T. A. van. Discourse Studies / T. A. van Dijk // A Multidisciplinary Introduction. —Vol. 2. — London : Sage, 1997. — P. 92 – 118.
11. Głowiński M. Ironia jako akt komunikacyjny, [w:] Ironia / Pod red. M. Głowińskiego. — Gdańsk : Słowo—obraz—terytoria, 2002, . 5–16.
12. Kaufer, D. Irony, Interpretive Form, and the Theory of Meaning, 1983. — P. 451 – 464.
13. Merriam – Webster Dictionaries [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://www.merriam-webster.com/>
14. Oxford Dictionaries [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://oxforddictionaries.com/>

References

1. Bredemaier, K. (2010). Chernaia ritorika: Vlast i magiia slova. — Moscow, 224 .
2. Ermakova, O.P. (2017). Ironiia i ee rol v zhizni iazyka : uchebnoe posobie. — Moscow, 190.
3. Issers, O. S. (2003). Kommunikativnye strategii i taktiki russkoi rechi — Moscow, 284.
4. Kibrik, A., Parshin, P. Diskurs. [Elektronnyi resurs]. — Rezhim dostupa : www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/
5. Chernogradova, E.P. (2008). Osnovy rechevoi kommunikatsii: uchebnoe posobie — M., 126.
6. Selivanova, O.O. (2010). Linhvistychna entsyklopediia — Poltava, 844.
7. Skovorodnikov, A. P. (2004) O neobkhodimosti razgranicheniia poniatii «ritoricheskii priem», «stilisticheskaiia figura», «rechevaia taktika», «rechevoi zhanr». Ritorika↔Lingvistika: sb. statei. — Smolensk. Vyp. 5, 5–11.
8. Sheigal, E. I. (2000). Semiotika politicheskogo diskursa — M. — Volgograd, 367.
9. Cambridge Dictionaries. <http://dictionary.cambridge.org/ru/>

П'ЄЦУХ О.І. ТАКТИКА ІРОНІЗУВАННЯ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ...

10. Dijk, T. A. van. (1997). Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction. Vol. 2. – London, 92 – 118.
11. Głowiński, M. (2002). Ironia jako akt komunikacyjny – Gdańsk, 2002, 5–16.
12. Kaufer, D. (1983) Irony, Interpretive Form, and the Theory of Meaning, 90–110.
13. Merriam – Webster Dictionaries. <https://www.merriam-webster.com/>
14. Oxford Dictionaries. <http://oxforddictionaries.com/>

Стаття надійшла до редакції 2.10.2017 р.